

ВІДГУК

офіційного опонента

**доцентки кафедри стоматології післядипломної освіти
Івано-Франківського національного медичного університету МОЗ України,
кандидатки медичних наук, доцентки Попович Зоряни Богданівни,
на дисертаційну роботу Романюк Дойніци Григорівни «Обґрунтування
методів антенатальної профілактики карієсу зубів у дітей з урахуванням
макро- і мікроелементного забезпечення організму вагітної жінки»,
представлену до захисту у разову спеціалізовану Вчену раду ДФ 76.600.061,
що утворена згідно наказу в.о.ректора Буковинського державного
медичного університету №36/Д від 28.04.2023 р.
для розгляду та проведення разового захисту дисертації на здобуття
наукового ступеня доктора філософії в галузі
знань 22 – «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 – «Стоматологія»**

Актуальність теми дисертації.

Серед комплексу проблем розвитку суспільства найбільш важливими є стан здоров'я населення, особливо дітей, та стан навколишнього середовища. У відповідності з декларацією ВООЗ, створення умов, які сприяють збереженню та зміцненню здоров'я, є одним з головних завдань в галузі охорони здоров'я, в тому числі в стоматології.

Стоматологічні захворювання відносяться до найбільш поширених, зокрема в Україні. Тому одним із найважливіших завдань сучасної стоматології є розвиток профілактичного напрямку, вчасне та адекватне попередження виникнення захворювань. Низький рівень стоматологічного здоров'я вагітних жінок та дітей негативно впливає на стан загального здоров'я впродовж усіх

періодів життя людини, що в подальшому впливає на рівень соціально - економічного розвитку країни.

У питанні комплексного піклування про здоров'я дітей - майбутнього кожної нації, на перший план виступає профілактичний аспект. На жаль, профілактика стоматологічних захворювань не завжди є вчасною.

Оптимально, щоб акцент на профілактичних заходах був зроблений ще в антенатальний період - у вагітних жінок за допомогою інтегрованих зусиль стоматологів, акушерів-гінекологів, педіатрів, батьків. Адже вагітність матері є важливим періодом у формуванні стоматологічного здоров'я дитини. Вивчення стоматологічного здоров'я вагітних жінок, особливостей виникнення та перебігу захворювань у різні терміни гестації та розробка нових методів профілактики, своєчасної корекції виявлених порушень та усунення негативних чинників є надзвичайно актуальним та важливим завданням з точки зору впливу на стан здоров'я не тільки матері, а і запобігання виникнення захворювань у дитини. Цій важливій проблемі присвячена дисертаційна робота Романюк Дойніци Григорівни. Авторка застосувала всесторонній підхід до стоматологічного обстеження, а також розробила профілактичний комплекс для вагітних жінок та для народжених дітей, застосовуючи оптимальний, диференційований метод профілактики.

Оцінка наукового рівня дисертації та наукових публікацій здобувача.

Дисертаційна робота відповідає сучасним вимогам. Основні наукові положення дисертації є добре, об'єктивно і достатньо обґрунтованими, добре сформульованими, ґрунтуються на отриманих результатах дослідження.

Основні наукові результати здобувача опубліковані у 31 друкованій праці, у тому числі є 8 статей у фахових виданнях (з них 3 – у журналах, що включені до наукометричних баз Scopus та Web of Science), 21 публікація в матеріалах наукових конференцій та форумів та 2 патенти України на корисну модель.

Результати даної роботи апробовані на наукових форумах різного рівня, як вітчизняних, так і закордонних.

В одному випуску (номері) журналу опубліковано не більше однієї статті.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота є фрагментом науково-дослідної роботи кафедри стоматології дитячого віку Буковинського державного медичного університету на тему «Розробка методів профілактики та лікування основних стоматологічних захворювань у дітей з урахуванням чинників ризику їх розвитку» (номер державної реєстрації 0121U110122). Здобувач є одним із співвиконавців цієї науково-дослідної роботи.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень і висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки та рекомендації, висвітлені у дисертації, ґрунтуються на достатній кількості клінічних даних (обстежено 210 вагітних жінок, для детального дослідження було відібрано 60 жінок та 60 дітей).

Для вирішення поставлених у роботі завдань авторкою проведені клінічні, лабораторні (біохімічні, імунологічні тощо) дослідження. Обрані методи досліджень – інформативні, актуальні, відповідають поставленим завданням. Дисертанткою проведена статистична обробка отриманих даних із використанням методів варіаційної статистики та кореляційного аналізу. Наукові результати, що отримані авторкою за допомогою статистичної обробки, забезпечили високий рівень обґрунтованості, аргументованості та достовірності висновків та практичних рекомендацій.

Комісією з питань біоетики Буковинського державного медичного університету засвідчено (на етапі планування протокол № 1 від 21.09.2017 р, на етапі завершення дисертаційного дослідження протокол № 4 від 15.12.2022), що проведені дослідження не суперечать основним міжнародним біоетичним та правовим нормам Гельсінської декларації, Конвенції Ради Європи про права людини та біомедицину та відповідним Законам України.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень

Наукова новизна полягає у вирішенні одного із важливих завдань комплексної профілактики стоматологічних захворювань - розробці методу антенатальної профілактики карієсу зубів у дітей з диференційованим підходом: урахуванням макро- і мікроелементного забезпечення організму вагітної жінки.

У роботі вперше проведено динамічне спостереження за стоматологічним статусом вагітних жінок, які проживають у м. Чернівці. Проаналізовано макро- та мікроелементне забезпечення організму жінок, зокрема стан кальцій-фосфорного обміну та рівень Fe, Cu, Zn, Mg та Cd з урахуванням терміну вагітності.

Доповнено наукові дані щодо антенатальних чинників ризику розвитку карієсу тимчасових зубів у дітей, обґрунтовано та розроблено спосіб антенатальної профілактики карієсу тимчасових зубів у дітей Буковини.

Уперше запропоновано в профілактичному комплексі поєднання вітамінно-мінерального препарату для усунення дефіциту макро- та мікроелементів, та пробіотика для нормалізації мікрофлори ротової порожнини жінки, що стає основою для формування нормального біоценозу ротової порожнини майбутньої дитини.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Дисертаційна робота виконана на сучасному науковому рівні. Обрані авторкою методи дослідження відповідають поставленій меті і завданням. Висока інформативність використаних методів дослідження, репрезентативність вибірки, раціональність та адекватність статистичного аналізу дозволяють вважати, що успішне вирішення наукових завдань роботи – це послідовна реалізація методичних підходів, де чітко визначені об'єкт та

предмет дослідження, а висновки і практичні рекомендації є обґрунтованими і достовірними.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження.

Теоретичне значення роботи полягає в науковому обґрунтуванні шляхів та методів антенатальної профілактики карієсу зубів у дітей з урахуванням макро- та мікроелементного забезпечення організму вагітної жінки на підставі вивчення чинників ризику розвитку захворювання.

Практична значимість роботи визначається обґрунтуванням і розробкою нового методу профілактики, запропонованого автором на основі результатів клініко-лабораторних досліджень, що передбачає корекцію рівня забезпеченості організму макро- і мікроелементами водночас з нормалізацією мікробного балансу ротової порожнини, що має позитивний вплив як на стан стоматологічного здоров'я жінки, так і на стан твердих тканин тимчасових зубів у дітей.

Дисертанткою розроблено та апробовано профілактичний комплекс, направлений на попередження раннього карієсу в дітей, який передбачає корекцію макро- і мікроелементного забезпечення організму вагітної жінки на системному рівні та локальний вплив на мікрофлору ротової порожнини. Установлено його позитивний вплив на стан стоматологічного здоров'я жінок.

Результати дослідження впроваджені в закладах практичної охорони здоров'я, а саме: Центр стоматології Університетської клініки Івано-Франківського національного медичного університету, КНП «Лікувальний діагностично-консультативний центр» Кам'янець-Подільської міської ради, КНП «Волочиська багатопрофільна лікарня» Волочиської міської ради Хмельницької області, Навчально-лікувальний центр «Університетська клініка» Буковинського державного медичного університету, КНП «Глибоцька багатопрофільна лікарня» Чернівецької області, приватних стоматологічних закладах «Атланта-М» (м. Хотин), «Елітдент» (м. Чернівці), «Iskra Dental Clinic» (м. Вінниця).

Також результати роботи впроваджені в навчальний процес медичних вузів України, зокрема: Буковинський державний медичний університет (кафедра стоматології дитячого віку та кафедра терапевтичної стоматології); Івано-Франківський національний медичний університет (кафедра дитячої стоматології та кафедра стоматології навчально-наукового інституту післядипломної освіти); Тернопільський національний медичний університет ім. ІЯ Горбачевського (кафедра дитячої стоматології); Львівський національний медичний університет ім. Данила Галицького (кафедра стоматології дитячого віку); Ужгородський національний університет (кафедра стоматології дитячого віку).

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому.

Дисертаційна робота написана українською мовою, викладена на 219 сторінках, з яких 148 сторінок основного тексту, і складається із вступу, огляду літератури, опису матеріалів і методів дослідження, 4-х розділів власних досліджень, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних літературних джерел (328 джерел, із них – 220 латиницею) та додатків. Робота містить 41 таблицю, ілюстрована 29 рисунками.

У «Вступі» авторка обґрунтовує актуальність теми дослідження, зазначає зв'язок роботи з науково-дослідною темою кафедри дитячої стоматології Буковинського державного медичного університету. Мета, завдання роботи, наукова новизна та практична значимість отриманих результатів сформульовані чітко і зрозуміло. Наведено дані про оприлюднення матеріалів роботи.

У першому розділі, присвяченому огляду літератури, автор подає сучасний погляд на етіологію та патогенез раннього дитячого карієсу та характеристику методів антенатальної та постнатальної профілактики карієсу зубів у дітей. Розділ містить 2 підрозділи. Наведені джерела відповідають темі і напрямкам дослідження. Здобувачем проаналізовано достатню кількість літературних

джерел, в тому числі іноземних. Розділ викладено достатньо інформативно, аналізуються сучасні літературні джерела переважно за останні 10 років.

У розділі «Матеріали і методи дослідження» описано об'єкти та використані методи досліджень, методи статистичної обробки отриманих результатів. Він складається з п'яти підрозділів. Усі підрозділи логічні за змістом та черговістю. Матеріали даного розділу представлені в достатньому об'ємі, вибрані методи досліджень інформативні, відповідають поставленим завданням.

У третьому розділі описано стоматологічний та соматичний статус вагітних жінок. Здобувачкою детально описано загальний стан здоров'я та перебіг вагітності у жінок, стан твердих тканин зубів та стан тканин пародонту, рівень санітарно-гігієнічних знань та навичок вагітних щодо догляду за ротовою порожниною, що є важливим з точки зору навичок і знань майбутньої матері. Виявлено, що поширеність карієсу зубів є високою та дорівнює 98,57 %, поширеність захворювань тканин пародонту зростала з 71,90 % на початку вагітності до 82,38 % на момент її завершення. Встановлено, що відбувається зростання ступеня колонізації ротової рідини карієсогенним мікроорганізмом *Str. mutans* у II та III триместрах вагітності, що в цілому вказує на зміну мікробного пейзажу та формування сприятливих умов для розвитку основних стоматологічних захворювань.

У четвертому розділі охарактеризовано макро- і мікроелементне забезпечення організму жінок під час гестації. Добре описано особливості кальцій-фосфорного обміну у різні триместри вагітності, досліджено рівень іонів кальцію, фосфат-іонів та sIgA в ротовій рідині, мікроелементне забезпечення організму. Установлено, що в крові вагітних жінок рівень іонів Ca має тенденцію до зниження зі збільшенням терміну вагітності. Активність лужної фосфатази є низькою – $(45,62 \pm 2,51) - (41,33 \pm 3,08)$ ммоль/(г-л) – та прямо залежною від вмісту Mg у крові протягом усієї вагітності. Виявлено стабільність кислотно-основного

обміну та обміну електролітів. Рівень sIgA у ротовій рідині із збільшенням терміну гестації зростає, що свідчить про посилення місцевих захисних механізмів як реакції на мікробне навантаження.

Розділ добре ілюстрований таблицями, рисунками, що наочно ілюструють проведені дослідження.

У п'ятому розділі подано результати спостереження за жінками, яким застосовувався розроблений комплекс антенатальної профілактики. Встановлено, що застосування профілактичного комплексу під час вагітності призводить до зниження приросту інтенсивності карієсу зубів та поліпшення стану тканин пародонта в жінок вже під час останнього триместру вагітності та після народження дитини, зокрема дослідження ротової рідини показало посилення її мінералізуючого потенціалу.

Логічним завершальним підсумком дисертаційної роботи є розділ 6, присвячений оцінці ефективності антенатальної профілактики карієсу зубів у дітей. Дисертанткою доведено, що застосування запропонованого профілактичного комплексу, в основі якого лежить корекція макро- та мікроелементного забезпечення організму вагітної та вплив на мікрофлору її ротової порожнини, є ефективним методом профілактики карієсу тимчасових зубів у дітей, що підтверджується вірогідно кращими клінічними показниками. Рівень sIgA у дітей є більшим, що свідчить про кращі захисні властивості та можливість протидіяти карієсогенним мікроорганізмам. Встановлено, що більш ефективними методами профілактики раннього дитячого карієсу є антенатальні заходи, які забезпечують формування карієсрезистентних тканин зуба. Спостереження за дітьми впродовж тривалого часу (до 3-х років) підтвердило ефективність запропонованих профілактичних заходів, про що свідчать результати досліджень - зниження поширеності карієсу зубів у дітей в 1,95 рази.

Висновки сформульовані коректно, відображають найбільш значимі результати дослідження, відповідають завданням.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці.

Практичні рекомендації відповідають поставленим завданням, доцільні, раціональні, можуть бути впроваджені та впроваджуються в практичну охорону здоров'я – клініки та відділення дитячої стоматології та у навчальний процес медичних вузів України.

Недоліки дисертаційної роботи щодо вмісту та оформлення. Запитання до здобувача. В ході аналізу дисертаційної роботи принципових зауважень не виявлено, однак, є деякі недоліки, які не зменшують її якість і не впливають на загальну позитивну оцінку:

1. Наявні стилістичні неточності
2. Зайвим є деталізований опис методик визначення застосованих індексних показників, оскільки вони не модифіковані дисертанткою.
3. При характеристиці стану ротової порожнини у вагітних жінок доцільно було б описати наявність чи відсутність ортодонтичної патології.

В порядку **дискусії** прошу дисертантку дати відповідь на декілька запитань:

1. Чи спостерігали Ви побічну дію під час застосування запропонованих методів профілактики?
2. При вивченні бактеріальної колонізації як одного з основних чинників розвитку карієсу Вами вивчався тільки рівень *Str. Mutans* чи інших патогенних мікроорганізмів теж?
3. У яких випадках запропоновані Вами профілактичні комплекси проявляють найбільшу ефективність?

Дані щодо порушень академічної доброчесності. За результатами перевірки та проведеного аналізу матеріалів дисертації не було виявлено ознак академічного плагіату. Текст представлених матеріалів дисертації є оригінальним на 96%.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Романюк Дойниці Григорівни «Обґрунтування методів антенатальної профілактики карієсу зубів у дітей з урахуванням макро- і мікроелементного забезпечення організму вагітної жінки» є завершеним науковим дослідженням, яке сприяє вирішенню однієї з актуальних проблем сучасної стоматології – профілактиці стоматологічних захворювань у дітей раннього віку.

Дисертаційна робота виконана на сучасному методологічному рівні та за актуальністю теми, обсягом виконаного дослідження та отриманими результатами, достовірністю висновків та положень, науковою новизною, науково - практичним та теоретичним значенням відповідає вимогам, затвердженим Наказом МОН України № 40 від 12 січня 2017 року та вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 щодо здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія», а її авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії.

Офіційний опонент:

Доцент кафедри стоматології

післядипломної освіти Івано-Франківського

національного медичного університету,

к.мед.н., доцент

Зоряна ПОПОВИЧ

